

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ADALET

**İNSAN HAKLARI
380H00027**

Ankara, 2011

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. İNSAN HAKLARI	3
1.1. İnsan Haklarının Özellikleri	4
1.1.1. Kişisel-Bireysellik	4
1.1.2. Evrensellik	5
1.1.3. Dokunulmazlık	6
1.1.4. Devredilmezlik	6
1.2. İnsan Haklarının Önemi	6
1.3. İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi Süreci	7
1.3.1. Birinci Kuşak İnsan Hakları	7
1.3.2. İkinci Kuşak İnsan Hakları	8
1.3.3. Üçüncü Kuşak İnsan Hakları	8
1.4. İngiltere’de İnsan Hakları	9
1.5. Amerika’da İnsan Hakları	9
1.6. Fransa’da İnsan Hakları	9
1.7. Türkiye’de İnsan Hakları	10
2.İNSAN HAKLARININ KORUNMASI VE İHLALİ	16
2.1.İnsan Haklarının Korunması	16
2.1.1.İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	16
2.1.2. Bildirgenin İçeriği	17
2.1.3. Bildirgenin Niteliği	21
2.1.4. Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi	21
2.1.5. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi	21
2.1.6. BM Tarafından Kabul Edilen İnsan Hakları İle İlgili Diğer Belgeler	22
2.1.7. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	22
2.2.İnsan Haklarının İhlalinde Başvuru Yolları	26
UYGULAMA FAALİYETİ	29
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	30
MODÜL DEĞERLENDİRME	32
CEVAP ANAHTARLARI	33
KAYNAKÇA	36

AÇIKLAMALAR

KOD	380H00027
ALAN	Adalet
DAL/MESLEK	Ortak Alan (Zabıt Kâtipliği - İnfaz ve Koruma Memuru)
MODÜLÜN ADI	İnsan Hakları
MODÜLÜN TANIMI	İnsan hakları ve insan haklarının korunması gereği ve ihlali yollarını içeren bilgi ve becerilerinin verildiği öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/24
ÖN KOŞUL	Toplumsal düzen modülünü almış olmak
YETERLİK	İnsan haklarını açıklamak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Gerekli bilgiler verildiğinde insan haklarını ve ihlalinde korunma yollarını açıklayabileceksiniz. Amaçlar 1. İnsan haklarını açıklayabileceksiniz. 2. İnsan haklarının korunması gereğini ve ihlali yollarını açıklayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Modülün işleneceği ortamda, konu ile ilgili ders kitapları, yardımcı kaynaklar, bilgisayar, İnternet ve ağ bağlantısının olması modülde beklenen yeterliklerin kazanılması açısından önemlidir. Donanım: Kırtasiye malzemesi, bilgisayar, İnternet ve ağ bağlantısı
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Her öğrenme faaliyeti sonunda modülde verilen ölçme araçlarıyla ulaştığınız bilgi düzeyinizi kendi kendinize değerlendirebileceksiniz. Modül sonunda ise bilgi ve becerilerinizi belirlemek amacıyla öğretmeniniz tarafından hazırlanan bir ölçme aracı ile değerlendirileceksiniz.

GİRİŞ

İnsanlar arasında ırk, din, renk, yaş, cinsiyet ayırımı yapmadan sevgi, saygı, dostluk duygularını geliştirmek, insanın insan olmak haysiyeti ile sahip olması gereken hakların hepsine “ İnsan Hakları” denir.

İnsan hakları, kişiyi kendi özüyle yaşatacak kurallardır. İnsanın insana hükmetmesi, onu ezmesi insan onuruna yakışmayan ve kabul edilemeyecek bir davranıştır. Bu tür ayırımların yapıldığı toplumlarda kavga, çatışma, isyan eksik olmamıştır. İnsanlar arasında hak, eşitlik, adalet, özgürlük düşüncesi yaygınlaştıkça bu konuyla ilgili mücadeleler de artmıştır.

İnsan haklarını, insanın kendisi değil, yasalar, eşit olarak hiçbir ayırım yapmadan koruyacaktır. Gerçekleştirilen kapsamlı anayasa değişiklikleri, çıkarılan yeni Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Medeni kanun gibi yasal düzenlemeler ve AB sürecinde hayata geçirilen uyum paketleri ile hukuk sistemi reforme edilirken insan hakları alanındaki idari kapasite de geliştirilmiştir. Bu bağlamda 2001 yılında kurulan Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı ile 2000 yılında oluşturulan İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları, ülkemizde insan hakları kurumsallaşmasının altyapısını oluşturmuşlardır.

Bu modülde insan hakları ve insan haklarının korunduğu sözleşmeler yer almıştır. Ayrıca insan haklarının ihlalinde hakkı çiğnenen kişinin bireysel olarak gerek ülkesindeki yasal haklarını, gerekse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine müracaat hakkının tanınmış olmasıdır. Bu bilgi ve beceriler ile sosyolojik yönden gelişmenizi sağlayacak, ne istediğini bilen, mesleğini kendi seçen, seçtiği meslekte de bilinçli ve başarılı bireyler olacaksınız.

‘Gerçek olan tek yarış insanlık yarışıdır.’

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Bu öğrenme faaliyeti ile kazanılacak bilgiler doğrultusunda insan haklarını açıklayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- İnsan haklarına ait bilgilerin yer aldığı kaynak kitap, dergi ve İnternet sitelerini inceleyiniz.
- Araştırmalarınız sonunda insan hakları hakkında bir kompozisyon hazırlayarak görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. İNSAN HAKLARI

İnsanlar arasında ırk, din, renk, yaş, cinsiyet ayırımı yapmadan sevgi, saygı, dostluk duygularını geliştirmek, insanın insan olmak haysiyeti ile sahip olması gereken hakların hepsine İnsan Hakları denir. İnsan hakları, kişiyi kendi özüyle yaşatacak kurallardır.

İnsan hakları bireyleri, devlet iktidarını kullananlara karşı koruyan dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez haklardır. Başka bir deyişle bu haklar, bireylerin yalnızca insan olmalarından kaynaklanan, insanca bir hayat sürmelerini sağlayan, doğuştan sahip olunan ve hiçbir şekilde elinden alınamayacak haklardır. İnsan onurunun korunması ve insanca yaşamayı gerekli kılan her hak, insan hakkıdır. Bu anlamda insan hakları, insan değerini korumayı, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesini amaçlayan üstün kurallar bütünüdür.

İnsan hakları, zaman içinde sürekli gelişmekte ve yeni yeni haklar ortaya çıkmaktadır. Çünkü insanca yaşamının koşulları, zamana ve değişen ihtiyaçlara göre değişebilmektedir. Örneğin, bundan birkaç yüz yıl önce, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkından söz edilmezken, günümüzde çevre kirliliği, böyle bir hakkın varlığını gerekli kılmıştır. Dolayısıyla insan hakları tarihsel süreç içerisinde sürekli gelişmekte ve değişmektedir.

Resim 1.1: İnsan hakları dünyadaki bütün insanlar için eşittir.

1.1. İnsan Haklarının Özellikleri

- İnsan hakları Kişiseldir.
- İnsan hakları Evrenseldir.
- İnsan hakları Dokunulmazdır.
- İnsan hakları Devredilmezdir.

"Samimi ve meşru olmak şartıyla her fikre hürmet ederiz. Fikirler, şiddetle, top ve tüfekle öldürülemez."

M.Kemal ATATÜRK

1.1.1. Kişisellik-Bireysellik

Özgür bir birey olan insanın bu özelliği nedeniyle onur ve saygınlığı, akıl ve vicdaniyla kimseye bağımlı olmadan bu haklarını kullanılabilme özelliğini ifade eder. Özgür insan, herkesten bağımsız olarak iradesini açıklayabilir, serbestçe davranabilir.

Resim 1. 2: İnsan hakları bireyseldir.

1.1.2. Evrensellik

Ülke, renk, ırk, din ve dil farkı gözetilmeksizin dünya üzerindeki bütün insanları kuşatan haklar bütünüdür. İnsan hakları, içerik, zaman ve yer bakımından değişmez özelliklere, değerlere dayanmaktadır. İnsan hakları hukukça korunmamış ve herhangi bir yaptırıma bağlanmamış olsa da değerini kaybetmez. Evrensel olması nedeniyle yazılı hukukun üzerinde yer alır, onu tamamlayıcı işlevi vardır.

Resim 1. 3: İnsan hakları EVRENSELDİR.

1.1.3. Dokunulmazlık

İnsan hakları doğal hukuktan kaynaklandığı için dokunulmazdır. İnsanın insana hükmetmesi, onu ezmesi insan onuruna yakışmayan ve kabul edilemeyecek bir davranıştır. Bu tür ayırımların yapıldığı toplumlarda kavga, çatışma, isyan eksik olmamıştır. İnsanlar arasında hak, eşitlik, adalet, özgürlük düşüncesi yaygınlaştıkça bu konuyla ilgili mücadeleler de artmıştır.

"Her fert istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine mahsus siyasi bir fikre malik olmak, seçtiği dinin icaplarını yapmak veya yapmamak hak ve hürriyetlerine maliktir. Kimsenin fikrine ve vicdanına hâkim olunamaz."

M.Kemal ATATÜRK

1.1.4. Devredilmezlik

Temelinde insan onuru bulunduğu ve kişiliğe bağlı olduğu için insan hakları devredilemez. Bu haklardan vazgeçilemez veya haklar bir sözleşmeye konu olamaz. İnsan hakları, insan olmanın kazandırdığı haklardır; başkası tarafından verilen bir söze ya da teminata bağlı olarak ya da satın alarak elde ettiğimiz haklar değildir.

1.2.İnsan Haklarının Önemi

İnsan hakları, artık devletlerin, kültürlerin, coğrafyaların çizdiği sınırların ötesinde kabul gören vazgeçilmez bir değerler sistemi olarak çağdaş dünya düzeninin temelini oluşturmaktadır. Aslında pek çok büyük teknolojik atılımlar, sosyo-kültürel dönüşümler yanında kitle imha silahları, küresel ısınma gibi kâbusları da beraberinde getiren modern çağın insanlığa sunduğu belki de en paha biçilmez kazanç, insan haklarının evrensel bir değere dönüşmesi olmuştur. Günümüzde insan haklarının, modernleşmenin içinde taşıdığı tehlikelere karşı ahlâki ve hukuki bir sigorta görevi yaparaktoplumsaldüzenlerikorumaktaolduğusöylenebilir.

Büyük bir hız ve kararlılıkla gelişmiş ülkeler arasına girme aşamasında bulunan ülkemiz, insanlığın ortak değeri olan insan hakları alanında “sessiz bir devrim”i gerçekleştirmektedir. Tüm insanlığın ortak birikimiyle oluşan evrensel değerleri, bireylerin yaşamına tam manası ile yansıtılabilmenin amaçlandığı bu “sessiz devrim”i başarıya ulaştırmak için, insan hakları alanında belli bir “zihinsel dönüşüm” ile birlikte yasal ve kurumsal anlamda bir “yeniden yapılanma” gerekmektedir. Dolayısıyla ülkemizde insan hakları alanında gerçekleştirilen çalışmalar da bu iki eksen üzerinde gelişmektedir.

Günümüzün insan hakları değerlerinin lafzına değilse de ruhuna her zaman sahip olan bu topraklarda, pek çok farklı din, mezhep ve etnik kökenden topluluğun yüzyıllarca barış içinde yaşayabilmesini sağlayan bir hoşgörü iklimi vardır. Bu iklim, insan hakları ile ulaşılmaya arzu edilen hedefler için ideal bir bilgi ve düşünce zemininin varlığı anlamına gelir. Bu açıdan bakıldığında, insan haklarının “ithal bir kavram” değil, medeniyetimizin “yitik bir malı” olduğunu belirtmek gerekmektedir. İnsan hakları konusundaki “zihinsel dönüşüm” de, esas olarak insanımızın fikir ve gönül dünyasında zaten mevcut bulunan değerleri, evrensel dil ve içerikle bütünleştirmeyi sağlayacaktır. Bunun için öncelikle gerekli olan ise, insan hakları ile ilgili kavramsal ve teorik çerçeveyi doğru biçimde bilgi dağarcıklarına yerleştirebilmektir. Bu doğrultuda gerek kamu gerekse sivil toplum kuruluşları ve akademik çevrelerde yürütülen çalışmalar giderek yoğunluk kazanmaktadır. İnsan hakları alanındaki bu “sessiz devrim”in yasal ve idari yapılanma cephesinde ise, son dönemde reform niteliğinde birçok düzenlemeler yapılmış ve yeni mekanizmalar hayata geçirilmiştir.

Gerçekleştirilen kapsamlı anayasa değişiklikleri, çıkarılan yeni Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Medeni kanun gibi yasal düzenlemeler ve AB sürecinde hayata geçirilen uyum paketleri ile hukuk sistemi reforme edilirken insan hakları alanındaki idari kapasite de geliştirilmiştir. Bu bağlamda 2001 yılında kurulan Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı ile 2000 yılında oluşturulan İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları, ülkemizde insan hakları kurumsallaşmasının altyapısını oluşturmuşlardır.

1.3. İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi Süreci

İnsanlık tarihi kadar eski olan insan hakları mücadelesi üç evreden oluşur.

1.3.1. Birinci Kuşak İnsan Hakları

Klasik haklar olarak da adlandırılan birinci kuşak hakların özelliği, bireyi korumaya yönelik (negatif statü hakları) haklar olmasıdır. Devlet, düzenleme yaparak özgürlüklerin kullanılmasını kolaylaştırır, ama sınırlandıramaz. Geleneksel haklar, iktidarın/devletin yetkilerinin sınırlandırılmasını amaçlar.

Bu haklar, somut biçimde, ABD'nin 1776 tarihli İnsan Hakları Bildirisi ile Büyük Fransız Devrimi'nden sonra açıklanan 1791 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nde ve İngiltere'de yayımlanan Haklar Beyannamesi'nde yer almaktadır. Bunlar insanın toprağa bağlı kölelikten (serflikten) kurtularak vatandaş olmasını öngören haklardır.

Tüm insanların doğuştan özgür ve eşit olduğu savlarına karşın, somut olarak kimi kesimler dışlanmıştı. Örneğin kadınlar, siyasal hakların kapsamı dışında tutulmuştu, işçi sınıfının sosyal hakları, özellikle toplu sosyal hakları 1789 bildirgesinde yer almıyordu, tersine yasaklanıyordu.

1.3.2. İkinci Kuşak İnsan Hakları

Sanayi devrimi sonrasında İngiltere’de işçi sınıfının mücadelesiyle ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve kültürel haklardır.

Buradan hareketle ortaya çıkan sosyal hakların uluslararası düzeyde tanındığı ilk belge İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’dir.

İkinci kuşak haklar, başlıca şöyle sıralanabilir:

- Sosyal güvenlik hakkı
- Çalışma, adil gelir ve sendika kurma hakkı
- Dinlenme hakkı
- Eğitim hakkı
- Kültürel yaşama katılma hakkı
- Sağlık, beslenme ve konut hakkı
- Grev ve toplu sözleşme hakkı

1.3.3. Üçüncü Kuşak İnsan Hakları

İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişmiştir. Bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin yarattığı sorunların sonucudur. Dayanışma hakları da denilen üçüncü kuşak haklar, belli bir topluluk hâlinde yaşam anlayışını yansıtır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında teknolojinin gelişmesiyle birlikte kontrolsüz bir şekilde yapılan büyük sanayi tesisleri, insanın sağlıklı yaşama alanını daraltmıştır. Yeni uluslararası ekonomik düzende bağımsızlıklarını kazanan devletler, insanca yaşayabilmek için ortaklaşa hareket etmişlerdir. İnsanın sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı gündeme gelmiştir. Birinci ve ikinci kuşak haklardan farklı niteliktedir. Hem bireylere hem de toplumun tümüne aittir. Kişilerin, kurumların ve devletin ortak çabası gerekir.

Üçüncü kuşak haklar başlıca şöyle sıralanabilir:

- Barış hakkı
- Çevre hakkı
- Halkların kendi kaderini tayin (self-determinasyon) hakkı
- Gelişme hakkı
- Haberleşme hakkı
- Herkesin insanlığın ortak mal varlığından yararlanma hakkı

Üçüncü kuşak hakların oluşum süreci henüz tamamlanmamıştır. Dayanışma haklarını doğuran nedenlerin başında, bilimsel ve teknik ilerlemenin yarattığı sorunlar gelmektedir. Çevre kirliliğinin korkunç boyutlara ulaşması, nükleer silahların tüm insanlığı yok edebilecek bir savaş tehlikesine yol açması, ülkeler ya da bölgeler arasında çok büyük gelişme farklarının bulunması akla ilk gelen ciddi sorunlardır.

Temel haklarını öğren, kullan ve koru !

1.4. İngiltere’de İnsan Hakları

İngiliz hak belgeleri; yurttaşları kral ve diğer kamu kurumları karşısında korumayı amaçlayan, herhangi bir ideoloji içermeyen, bu sebeple de İngiltere sınırlarını aşmayan belgelerdir. Bu özelliklerinden dolayı İngiliz belgeleri, evrensel boyutta etkili olamamıştır.

Hürriyetin beşiği olan İngiltere’de, 1215 tarihli Magna Carta Libertatum (Büyük Özgürlük Fermanı) denilen yazılı belgeden itibaren hürriyetten bahsedilmeye başlanmıştır.

Büyük Özgürlük Fermanı kuşkusuz bir anayasa değildir, modern anlamda bir haklar bildirisi de değildir. Feodal beylerin bu belgeyi krala imzalatırken izledikleri hedef, feodal ayrıcalıklarının kral tarafından tanınmasını ve kralın bunlara saygı göstermesini sağlamaktır. Bu ferman, insan hak ve hürriyetlerini tespit için değil, sadece iktidar ile halk, soylular ile din adamları arasında dengeyi az da olsa kurmak için kabul edilmiştir.

1.5. Amerika’da İnsan Hakları

Amerika’da 1776 yılının Haziran ayında kabul edilmiş olan Virginia Haklar Bildirgesi’nde, insanların doğuştan eşit, özgür ve bağımsız oldukları ve siyasi birlik hâlinde yaşadıklarında da bu haklarından mahrum edilemeyecekleri konusu yer alır.

Yine 1776 yılının Temmuz ayında kabul edilen Amerikan Bağımsızlık Bildirisi’nde ise doğal haklar anlayışı açıkça ifadesini bulmuş; yaşamak, özgürlük, mutluluğu arama hakları da bu haklar arasında sıralanmıştır. Bu belgede sıralanan haklar dinsel temellidir, hiçbir şekilde insanın elinden alınamayacak devredilemez haklardır.

1.6. Fransa’da İnsan Hakları

Fransa’da 1789 yılında kabul edilmiş olan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi herhangi bir din temeline dayanmayan, çağdaş anlamda insan hakları anlayışını yansıtan ilk belge niteliğini taşır. Fransa’da kurucu meclisçe kabul edilmiş olan bu belge, yargı organlarının başvuracağı anayasal bir metin olarak da kabul görmüştür.

İnsan haklarının ilk defa yaratılıştan var olduğuna bu bildiri ile inanılmaya başlanmıştır. 1789 bildirgesi, yeniçağın kamu hukukunun ilkelerini belirlerken aynı zamanda eski düzenin ayrıcalıklarına dayanan kötülöklere açık sosyal, siyasi yapısını da yıkıyordu.

Bildiride insanın bütün haklarının temeli olan iki hakkı açıklanmıştır. Bunlar özgürlük ve eşitlik (1. madde). İnsanlar, haklar yönünden eşit ve özgür doğarlar. İster koruyucu, ister cezalandırıcı olsun herkes yasa önünde eşittir (6. madde).

Bildirgeye göre özgürlük, insanın her türlü baskıdan kurtulmuş olması demektir. Özgürlük, insanın başkalarına zarar vermemek kaydıyla her istediğini yapabilmesidir (4. madde).

Herkes, düşünce ve inanç özgürlüğüne sahiptir (10. madde). İnsanın düşünce ve inançlarını, serbestçe başkalarına iletmesi en doğal hakkıdır (11. madde).

Bir kimse ancak yasanın belirlediği hâllerde ve ancak yasanın öngördüğü şekillere uyularak suçlanabilir, yakalanabilir ve tutuklanabilir. Keyfi emirler verilmesini isteyenler, keyfi emirler verenler, bunları uygulayanlar ve uygulatanlar cezalandırılır. Ancak yasaya uygun olarak yakalanan, yasaya uymaya çağrılan her yurttaş anında itaat etmelidir, direnirse suç olur (7. madde).

Bildiri, suçların ve cezaların yasalarla belirleneceğini açıklar. Yani suçların ve cezaların kanuniliği ilkesi açıklanır. Bir kimsenin suçlu olduğu kanıtlanıncaya kadar masum sayılacağı ve yasaların geriye yürütülemeyeceği ilkesi getirilmiştir (8-9. madde).

Herhangi bir din, dil, ırk söz konusu edilmediğinden bu belge, evrensel ve çağdaş nitelikte, bütün zamanlara hitap edebilen insan hakları anlayışının başlangıcı olmuştur.

1789 tarihli bu insan hakları bildirisi, insanın kölelikten, zilletten ve sefaletten kurtulduğunu ilan etmesine rağmen, bu şefkatini bütün insanlara yayamamıştır. O tarihlerde hazırlanan Fransız Medeni Kanunu çocuğu, akıl hastasını ve kadını “mahcur” saymakta ve kadına kendi emeği üzerinde tasarruf hakkı tanımamaktadır. Kadına tasarruf hakkı nihayet 1908’de tanınmıştır.

1.7. Türkiye’de İnsan Hakları

Osmanlı devletinde insan hakları, İslam hukuku kuralları çerçevesinde söz konusu olup yasal güvenceye kavuşturulması, 1839 tarihli Tanzimat Fermanı ile başlayan döneme rastlar. Tanzimat Fermanı ile cezaların kanuniliği ve “Yargılamasız ceza olmaz.” ilkeleri gibi kişi güvenliği bakımından önemli gelişmeler olmuştur.

1876 tarihinde I. Meşrutiyet’in ilanı ile yürürlüğe giren anayasada, insan hak ve özgürlükleri açısından Osmanlı yurttaşlarına yönelik olmak üzere soyut birtakım güvencelere yer verilmiştir. 1876 Anayasası’nda kişi hürriyetleri, kişi dokunulmazlığı, basın özgürlüğü, ticaret serbestliği, dilekçe hakkı, eğitim özgürlüğü, kanun önünde eşitlik, memuriyete girme hakkı, mülkiyet hakkı, konut dokunulmazlığı, tabii hâkim güvencesi, müsadere(zor alım), angarya ve para cezası yasağı, işkence (cerime) ve kötü muameleye maruz kalmama hakkı gibi haklar tanınmıştır.

1921 Anayasası, ulusal egemenliğe dayanan ve doğrudan doğruya ulus iradesinin ürünüydü. Bununla beraber, bu ilk anayasada “özgürlükler” gibi en temel bölüm bulunmamaktadır.

1924 Anayasası’nda dar anlamda kamu hürriyetleri düzenlenmiştir. Ancak çağdaş anlamda sosyal ve ekonomik haklar ve kişiye yargısal denetim imkânı veren hükümler bu anayasada yer almamıştır.

1961 ve 1982 Anayasalarında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Batı Avrupa ülkeleri anayasalarının insan haklarıyla ilgili hükümleri esin kaynağı olmuştur. Ancak temel hak ve özgürlükler konusunda, 1982 Anayasası’nda 1961 Anayasası’na göre daha kapsamlı sınırlamalara gidilmiştir. Olağanüstü durumlarda temel hak ve özgürlükleri kısıtlamakla yetinilmemiş, bu hakların durdurulmasına da imkân sağlanmıştır. Olağanüstü durumlarda, temel hak ve özgürlüklerin ne şekilde sınırlandırılabileceği Olağanüstü Hal Yasası’nda yer almıştır. Önceden düzenleme yükümlülüğünün anayasada yer alması yargı denetimine imkân sağlamaktadır.

03.10.2001 tarihinde yapılan değişiklik ile Anayasa’nın 13’üncü maddesinin yeni şekli “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar anayasanın özüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.” hükmünü içermektedir.

Ülkemizde 2000 yılında 81 il ve 850 ilçede "İnsan Hakları İl ve İlçe Kurulları" kurulmuştur. Bu kurullar, 23 Kasım 2003 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan yönetmelikle yeniden yapılandırılmış, kurullarda sivil toplumun temsili güçlendirilmiştir. Söz konusu kurullar, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Kurullar, öncelikle idarenin uygulamalarında vatandaşlara hoşgörü ve nezaketle yaklaşılmasını sağlamakla ve insan hakları ihlallerinin önlenmesi için gerekli çalışmaları yapmakla yükümlüdür. Şahsen hak ihlaline uğrayan ya da tanık olan her birey, valilik veya kaymakamlık binasında bulunan insan hakları danışma ve başvuru masaları aracılığı ile bu kurullara başvuruda bulunabilir.

İnsan haklarını, insanın kendisi değil, yasalar, eşit olarak hiçbir ayırım yapmadan koruyacaktır. Gerçekleştirilen kapsamlı anayasa değişiklikleri, çıkarılan yeni Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Medeni kanun gibi yasal düzenlemeler ve AB sürecinde hayata geçirilen uyum paketleri ile hukuk sistemi reforme edilirken insan hakları alanındaki idari kapasite de geliştirilmiştir. Anayasamızda 12 Eylül 2010 tarihli 5982 sayılı “Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru (doktrinde Anayasa Şikâyeti ifadesinin kullanıldığı da görülmüştür) yolu açılmıştır. Bireysel başvuru yolu Anayasamızın 148. maddesinde; “Herkes, Anayasa’da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır. Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi

“

gereken hususlarda inceleme yapılamaz. Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.” biçiminde ifade edilmiştir. Böylelikle insan hak ve özgürlüklerinin korunmasında hukuk devleti ilkesi yolunda önemli bir adım atılmıştır.

Resim 1.4: İnsan hakları kurul amblemi

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlemleri tamamladığınızda insan hakları kavramlarını öğrenerek açıklayabileceksiniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ İnsan haklarının özelliklerini açıklayınız.	➤ İnsan haklarını İnterneti kullanarak araştırınız.
➤ İnsan haklarının üç kuşak gelişimini açıklayınız.	➤ İnsan haklarının üç kuşak gelişimini Okulunuzda ve çevrenizde bulunan kütüphanelerden araştırınız.
➤ İnsan haklarının İngiltere'deki gelişimini açıklayınız.	➤ İngiltere'nin insan haklarına verdiği önemi araştırınız.
➤ İnsan haklarının Amerika'daki gelişimini açıklayınız	➤ Amerika'nın insan haklarına verdiği önemi araştırınız.
➤ İnsan haklarının Fransa'daki gelişimini açıklayınız	➤ Fransa'nın insan haklarına verdiği önemi araştırınız.
➤ İnsan haklarının Türkiye'deki gelişimini açıklayınız	➤ Türkiye'nin insan haklarına verdiği önemi araştırınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazandıklarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

ÖLÇME SORULARI

Aşağıda verilen bilgiler doğru ise “D”; yanlış ise “Y” yazınız.

1. () İnsan hakları bireyleri, devlet iktidarını kullananlara karşı koruyan dokunulmaz, devredilebilen ve vazgeçilebilen haklardır.
2. () İnsan haklarını, insanın kendisi değil, yasalar, eşit olarak hiçbir ayırım yapmadan koruyacaktır.
3. () İnsan hakları toplumsal değil, Kişiseldir.
4. () Her ülkenin kendine özgü geleneksel insan hakları felsefesi vardır.
5. () İnsan hakları; başkası tarafından verilen bir söze ya da teminata bağlı olarak ya da satın alarak elde ettiğimiz haklar değildir.
6. () Anayasa değişiklikleri, çıkarılan yeni Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Medeni kanunlar insan haklarına yapılan hizmetlerdir.
7. () Barış hakkı ve çevre hakkı; İkinci kuşak haklar, olarak sayılabilir.
8. () İngiltere’de, 1215 tarihli Magna Carta Libertatum (Büyük Özgürlük) ile Hürriyetin etkinliği sağlanmıştır.
9. () Fransa’da Virginia Haklar Bildirgesi ile, insanların doğuştan eşit, özgür ve bağımsız oldukları ve siyasal birlik hâlinde yaşamalarının gerekliliği savunulmuştur.
10. () İnsanlık tarihi kadar eski olan insan hakları mücadelesi beş evreden oluşur.
11. () İnsanın insana hükmetmesi, insan onurunu ön plana çıkaran bir davranıştır.
12. () 1924 Anayasalarında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Batı Avrupa ülkeleri anayasalarının insan haklarıyla ilgili hükümleri esin kaynağı olmuştur.
13. () Amerika’da 1789 yılında İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi kabul edilmiştir.
14. () Çağdaş anlamda insan hakları anlayışını yansıtan ilk belge niteliği İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’dir.
15. () Bireysel başvuru yolu; Anayasamızda yer alan bir hak değildir.

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun sözcükler yazınız.

1. Özgür insan, herkesten olarak iradesini açıklayabilir, serbestçe davranabilir.
2. İnsan onurunun korunması ve insanca yaşamayı gerekli kılan her hak,
3. İnsan hakları doğal hukuktan kaynaklandığı için

“

4. Eğitim hakkı; Sosyal güvenlik hakkı,Çalışma,adil gelir ve sendika kurma hakkı,Dinlenme hakkı,, olarak sıralanabilir.
5. İnsan hakları Bildirisinde; insanın bütün haklarının temeli olan haklar ;ve.....olarak açıklanmıştır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı modülün sonundaki cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt yaşadığınız sorularla ilgili konuları faaliyete dönerek tekrar inceleyiniz

Tüm sorulara doğru yanıt verdiyseniz diğer öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Bu öğrenme faaliyeti ile kazanılacak bilgiler doğrultusunda insan haklarının korunması ve ihlalini açıklayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Uluslararası alanda insan hakları bildirelerini İnternette araştırınız.
- Çevrenizi gözlemleyerek insan haklarına konu olabilecek örnekler bulunuz ve arkadaşlarınızla bu bilgileri paylaşınız.
- İnsan hakları ile ilgilenen kurum ve kuruluşları araştırınız.

2.İNSAN HAKLARININ KORUNMASI VE İHLALİ

Günümüze kadar insan hakları farklı şekillerde kötüye kullanılmış, fakat bunu engelleyecek köklü tedbirler de alınmıştır.

2.1.İnsan Haklarının Korunması

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları içeren Uluslararası Sözleşmeler, Birleşmiş Milletler Tarafından Kabul Edilen İnsan Hakları İle İlgili Diğer Belgeler, Avrupa İnsan hakları sözleşmesi ile insan hakları korunmuştur. Aşağıda bunları tek tek inceleyelim:

2.1.1.İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

İnsan hakları kavramının uluslararası düzeye geçişi, milyonlarca insanın ölümüne neden olan İkinci Dünya Savaşı sonrasında olmuştur. Savaş sırasında faşist rejimler ve Nazi rejimlerince sergilenen insanlık dışı davranışlar, dünya kamuoyunda büyük bir etki meydana getirmiştir. Siyasal, bilimsel ve edebî çalışmalarla insanlık, bu türden insan hakları ihlallerinin önüne geçebilmenin çarelerini aramıştır. İnsanlığın gelecekte bu türden tehlikelere ve insan hakları ihlallerine karşı korunması konusunda kuvvetli bir bilinç oluşmuştur. Özellikle yarım yüzyıldan kısa bir süre içinde Avrupa'nın iki dünya savaşının da beşiği olması, bu savaşlar sırasında insanlığa karşı işlenen suçlar ve bu savaşları izleyen dönemde Avrupa'da siyasal, ekonomik ve toplumsal yönden yaşanan karmaşa, yöneticilere ve devlet adamlarına, karşılıklı anlayışa dayanan bir birliğin oluşturulması düşüncesini benimsetmiştir. Çeşitli aşamalardan sonra 1945 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Antlaşması ile ilk hedefe ulaşılmıştır.

Resim 2.1: Dünya insan hakları günü afişi

Ülkemizde 6 Nisan 1949 tarih ve 9119 sayılı Bakanlar Kurulu ile "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Resmî Gazete'de yayımlanması, yayımdan sonra okullarda ve diğer eğitim müesseselerinde okutulması ve yorumlanması ve bu Beyanname hakkında radyo ve gazetelerde uygun bir şekilde yayınlanması" kararlaştırılmıştır. Bu Bakanlar Kurulu kararı 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

2.1.2. Bildirgenin İçeriği

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi metin olarak incelendiğinde, çağdaş demokratik anayasalarda yer alan temel insan hak ve özgürlüklerinin geniş bir tarifinin yapıldığı görülmektedir.

Bildirgede, öncelikle insanın kişiliğine bağlı hakların açıklaması yapılmıştır. Bu haklar; yaşama hakkı, kişi güvenliği, işkence yasağı, kölelik yasağı, keyfî tutuklamanın önlenmesi, yasalar önünde eşitlik, özel hayatın korunması, konut dokunulmazlığı, din, vicdan, düşünce ve inanç hürriyeti, dernek kurma ve ülke yönetimine katılma hakkı olarak sıralanmıştır. Bu haklardan bütün ülkelerde yaşayan insanların yararlanabilecekleri konusu da açıklanmıştır.

Bildirgenin 22-28'inci maddelerinde ekonomik, sosyal ve kültürel haklar sıralanmıştır. Sosyal güvenlik hakkı, çalışma ve işsizlikten korunma hakkı, sendika özgürlüğü, ücretli tatil, dinlenme, sağlık, öğrenim ve eğitim görme hakkı bu bölümde açıklanmıştır. Bu şekilde çağdaş insanın ekonomik ve sosyal açıdan da özgür olması gerektiği vurgulanmıştır.

Bildirgenin son kısmında ise bu hakların Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı kullanılmayacağına değinilmiş, bu hak ve özgürlüklerin hangi nedenlerle kısıtlanabileceği tarif edilmiş, özgürlüğü yok etme hakkının ise devlet dâhil hiçbir kişi ya da gruba verilmediği belirtilmiştir.

Bildiride yer alan haklar şöyle sıralanmıştır:

- **Eşitlik Hakkı:** Tüm insanlar özgür, değer ve hak bakımından eşit olarak doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler. Birbirlerine karşı kardeşlik düşünceleriyle davranmalıdırlar (1. madde). Herkes; ırk, renk, cinsiyet, dil, din farklılıklarına, siyasi görüşlerine ya da başka inançlarına bakılmaksızın eşit haklara sahiptir (2. madde).

Herkes, yasalar karşısında eşittir ve ayrımsız olarak yasaların koruyuculuğundan eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir (7. madde).

- **Kölelik Yasağı:** Hiç kimse, kölelik ya da kulluk altında bulundurulamaz. Kölelik ve köle ticareti her türlü biçimiyle yasaktır (4. madde).
- **Özgürlük, Yaşama ve Güvenlik Hakkı:** Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır (3. madde).
- **İşkence Yasağı:** Hiç kimseye işkence yapılamaz; kısıyıcı, insanlık dışı, onur kırıcı ceza ve davranışlar uygulanamaz (5. madde).
- **Adil Yargılanma Hakkı:** Herkes, haklarının, görevlerinin ya da kendisine cezai sorumluluk yükleyecek herhangi bir suçlamanın belirlenmesinde tam bir eşitlikle, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adilane ve açık olarak davasının görülmesi hakkına sahiptir (10. madde).
- **Kanunsuz Ceza Olmaz İlkesi:** Herkes, nerede olursa olsun, yasal haklarının tanınması hakkına sahiptir (6. madde).

Herkesin, kendisine anayasa ya da yasalarla tanınan temel haklarının yok edilmesi ya da zedelenmesi girişimine karşı ulusal mahkemelere başvuru hakkı vardır (8. madde).

Hiç kimse, keyfî olarak tutuklanamaz, alıkonulamaz ya da sürülemez (9. madde).

Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli tüm koşulların sağlandığı açık bir yargılanma sonucunda, yasalarca suçlu olduğu saptanmadıkça suçsuz sayılır (11. madde).

- **Konut Dokunulmazlığı, Ailenin Korunması, Yazışma ve Mahremiyet Hakkı**

Hiç kimsenin özel yaşamına, ailesine konut dokunulmazlığına ya da yazışma özgürlüğüne keyfî olarak karışılmaz; kimsenin onuruna ve ününe karşı kötü davranışlarda bulunulamaz (12. madde).

➤ **Seyahat Özgürlüğü**

Herkesin, herhangi bir devletin toprakları üzerinde serbestçe yolculuk yapma ve yaşama hakkı vardır (13. madde).

➤ **Sığınma Hakkı**

Herkesin, baskı ve kısıycılık karşısında başka ülkelere sığınma ve bu ülkeler tarafından sığınmacı olarak kabul edilmesi hakkı vardır (14. madde).

➤ **Vatandaşlık Hakkı**

Herkesin, bir vatandaşlık hakkı vardır. Hiç kimse keyfî olarak vatandaşlığından ya da vatandaşlığını değiştirmek hakkından yoksun bırakılamaz (15. madde).

➤ **Evlenme ve Aile İlişkileri Alanındaki Haklar**

Evlilik çağına varan her erkek ve kadın, ırk, vatandaşlık ya da din bakımlarından hiçbir sınırlamaya bağlı olmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına sahiptir. Aile, toplumun doğal ve temel ögesidir; toplum ve devlet tarafından korunma hakkına sahiptir. (16. madde)

➤ **Mülkiyet Hakkı**

Herkes, tek başına ya da başkalarıyla birlikte mal ve mülk edinme hakkına sahiptir. Hiç kimse keyfî olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılamaz (17. madde).

➤ **Düşünce, Vicdan, Din, İnanç ve İbadet Özgürlüğü**

Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Buna göre, herkes din ya da inanç değiştirmekte özgürdür (18. madde).

➤ **İfade Özgürlüğü**

Herkesin, düşünme ve anlatma özgürlüğü vardır. Buna göre hiç kimse düşüncelerinden dolayı rahatsız edilemez (19. madde).

➤ **Toplanma Özgürlüğü ve Dernek Kurma Hakkı**

Herkes barışçıl yollarla toplantı yapmak, dernek kurmak ve derneğe katılmak hakkına ve özgürlüğüne sahiptir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya zorlanamaz (20. madde) .

➤ **Siyasal Haklar**

Herkes, doğrudan doğruya ya da serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığıyla, ülkesinin devlet işleri yönetimine katılma hakkına sahiptir (21. madde).

➤ **Sosyal Güvenlik Hakkı**

Herkesin, toplumun bir üyesi olması nedeniyle sosyal güvenlik hakkı vardır. İnsanların onur ve kişiliklerinin özgürce gelişmesi için zorunlu olan ekonomik, toplumsal ve kültürel haklarını, ulusal çabalar ve uluslararası iş birliği yoluyla her devletin örgütleri ve kaynaklarıyla orantılı olarak gerçekleştirmesi hakları vardır (22. madde).

➤ **Çalışma, Sendika Kurma ve Eşit Ücret Hakkı**

Herkes, çalışma, işini özgürce seçme, adil ve uygun çalışma şartlarının sağlanması ve işsizlikten korunma haklarına sahiptir. Herkesin, hiçbir ayırım gözetilmeksizin, eşit çalışma karşılığında eşit ücret almaya hakkı vardır.

Herkesin, çıkarlarını korumak için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır (23. madde).

➤ **Dinlenme Hakkı**

Herkesin dinlenmeye, eğlenmeye, özellikle çalışma süresinin uygun biçimde sınırlandırılmasına ve belirli devrelerde ücretli tatillere çıkma hakkı vardır (24. madde).

➤ **Eğitim Hakkı**

Herkes eğitim görme hakkına sahiptir. Eğitim parasızdır; hiç değilse ilk ve temel eğitim aşamalarında böyle olmalıdır. İlköğretim ve eğitim zorunludur. Teknik ve mesleki öğretimden herkes yararlanabilmelidir. Yükseköğretim, diğerlerine göre herkese tam eşitlikle açık olmalıdır (26. madde).

Resim 2.2: Eğitim hakkı afişi

➤ **Kültürel Yaşama Katılma Hakkı**

Herkesin, sahibi bulunduğu her türlü bilim, edebiyat ya da sanat yapıtlarından doğan moral ve maddi çıkarların korunması hakkı vardır (27. madde).

➤ **Hakları Kullanmayı Sağlayacak Bir Düzen İsteme Hakkı**

Herkesin, bu bildirmede öngörülen hak ve özgürlüklerin tam uygulanmasını sağlayacak bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır. (28. madde)

➤ **Özgürlük ve Hakların Kısıtlanması**

- Herkesin, kişiliğinin serbestçe ve tam gelişmesine olanak veren topluma karşı ödevleri vardır.
- Herkes, haklarını kullanırken ve özgürlüklerinden yararlanırken başkalarının hak ve özgürlüklerinin tanınması ve bunlara saygı gösterilmesinin sağlanması ve demokratik bir toplumda genel ahlak ve

kamu düzeniyle genel refahın gereklerinin karşılanması amacıyla yalnız yasayla belirlenmiş sınırlamalara bağlı olur.

- Bu hak ve özgürlükler hiçbir koşulda Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı olarak kullanılamaz (29. madde).

Bu bildirgenin hiçbir kuralı, “Herhangi bir devlet, topluluk veya kişiye, burada açıklanan hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan bir girişimde veya eylemde bulunma hakkını verir.” biçiminde yorumlanamaz (30. madde).

2.1.3. Bildirgenin Niteliği

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde birçok hak ve özgürlük sayılmıştır. Ancak bu hak ve özgürlüklerin ne ölçüde ve ne şekilde kullanıldığının denetim ve uygulama şekli açıklanmamıştır. Bu bildirgenin hukuki açıdan bir bağlayıcılığı yoktur. Onu tanıyan devletlere, herhangi bir yükümlülük getirmez.

İnsanlık tarihinde önemli bir yere sahip olan bu belge, birçok ülke anayasalarının hazırlanmasında ilham kaynağı olmuştur.

2.1.4. Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 16 Aralık 1966 tarih ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılmıştır. Sözleşme 49. maddeye uygun olarak 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme henüz Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmamıştır.

Bu sözleşmeye taraf devletler, Birleşmiş Milletler Şartı’nda ilan edilen prensiplere göre insanlık ailesinin bütün üyelerinin doğuştan sahip oldukları insanlık onurunu, eşit ve vazgeçilmez haklarını tanımanın, yeryüzündeki özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu dikkate alacaklardır. Bu sözleşmede tanınmış olan hakları ilerletme ve bu haklara uyulmasını sağlamak için çaba gösterme sorumluluğu bulunduğu farkında olarak değişik hükümlerde anlaşmışlardır.

2.1.5. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmıştır. Sözleşme 27. maddeye uygun olarak 3 Ocak 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, sözleşmeyi 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamıştır. Sözleşme henüz Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmamıştır.

Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi’nde sınırlı olarak sayılmış olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, bu sözleşmede detaylı biçimde yer almıştır. Ancak her ülkenin kendi imkânları ölçüsünde, aşamalı olarak bu hakları sağlaması düşünülerek herhangi bir denetim organı kurulmamıştır.

Bu sözleşme hükümlerince sağlanan haklar şunlardır:

- Halkların kendi kaderlerini tayin hakkı
- Sözleşmenin iç hukukta uygulanması ve ayrımcılık yasağı
- Cinsiyet eşitliği
- Hakların sınırlanması
- Hakları kötüye kullanma yasağı
- Çalışma hakkı
- Adil ve uygun işte çalışma şartları
- Sendikal haklar
- Sosyal güvenlik hakkı
- Ailenin, anneliğin, çocukların ve gençlerin korunması
- Yaşama standardı hakkı
- Sağlık standardı hakkı
- Eğitim hakkı
- Zorunlu ilköğretimi sağlama yükümlülüğü
- Kültürel yaşama katılma hakkı

2.1.6. BM Tarafından Kabul Edilen İnsan Hakları İle İlgili Diğer Belgeler

- Savaş Suçlarına ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlarla İlgili Olanlar
- İşkence ve Keyfi Tutuklamayla İlgili Olanlar
- Kölelik ve Angaryayla İlgili Olanlar
- İnsanlar Arasında Ayrım Yapılmasını Önlemeye Yönelik Olanlar
 - Eğitim alanında ayrım gözetilmesine karşı sözleşme (UNESCO kaynaklı 22 Mayıs 1962)
 - Her çeşit ırk ayrımının ortadan kaldırılmasına ilişkin Birleşmiş Milletler Bildirisi (20 Kasım 1963)
 - Her çeşit ırk ayrımının ortadan kaldırılmasına ilişkin sözleşme (4 Ocak 1969)
 - Güney Afrika'daki aşırı ırk ayrımının ortadan kaldırılmasına ve cezalandırılmasına ilişkin sözleşme (3 Eylül 1981)
- Sosyal ve Siyasal Nitelikte Olanlar
 - Sendika özgürlüğüne ve sendika hakkının korunmasına ilişkin sözleşme (4 Nisan 1950)

2.1.7. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletlerce kabul edilen, insan haklarıyla ilgili sözleşme ve bildirimler yanında, Avrupa Konseyi'nce hazırlanmış olup Türkiye'yi de yakından ilgilendiren en önemli belgelerden biri de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'dir.

Bu sözleşme 20 Mart 1950'de Roma'da imzalanmış ve 3 Eylül 1952'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise 18 Mayıs 1954'te bu sözleşmeye taraf olmuştur. (RG 19 Mart 1954–8662)

11. Protokol ile değiştirilen ve yeniden düzenlenen sözleşme metninin yürürlüğe giriş tarihi 1 Kasım 1998'dir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 3 kısımdan oluşmaktadır:

- Birinci kısımda temel haklar ve özgürlükler sıralanmıştır.
- İkinci kısımda, Avrupa insan hakları mahkemesi; sözleşmenin öngördüğü denetim organları ve bu organların işleyişi,
- Son bölümde ise değişik hükümler; bazı çekincelerin bulunduğu kısım yer alır.

Burada haklar ve özgürlüklerle ilgili maddelere yer verilecektir.

➤ **İnsan Haklarına Saygı Yükümlülüğü**

Yüksek sözleşmeci taraflar, kendi yetki alanları içinde bulunan herkese bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri tanırlar (**1. madde**).

➤ **Yaşama Hakkı**

Herkesin yaşam hakkı, yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez (2. madde).

➤ **İşkence Yasağı**

Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz (3. madde).

➤ **Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı**

Hiç kimse köle ve kul hâlinde tutulamaz. Hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve zorunlu çalışmaya tabi tutulamaz (4. madde).

➤ **Özgürlük ve Güvenlik Hakkı**

Herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı vardır. Aşağıda belirtilen hâller ve yasada belirlenen yollar dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz. Yakalanan her kişiye, yakalama nedenleri ve kendisine yöneltilen her türlü suçlama en kısa zamanda ve anladığı bir dille bildirilir (5. madde).

➤ **Adil Yargılanma Hakkı**

Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir.

Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır. Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir:

- Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek
- Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak
- Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir savunmacının yardımından yararlanmak ve eğer savunmacı tutmak için mali olanaklardan yoksun bulunuyor ve adaletin selameti gerektiriyorsa mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilmek
- İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağırılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek
- Duruşmada kullanılan dili anlama dışı veya konuşma dışı olduğu takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanmak (6. madde)

➤ **Cezaların Yasallığı**

Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal ve uluslararası hukuka göre bir suç sayılmayan bir fiil veya ihmalden dolayı mahkûm edilemez. Yine hiç kimseye, suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez (7. madde).

➤ **Özel Hayatın ve Aile Hayatının Korunması**

Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir (8. madde).

➤ **Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü**

Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir (9. madde).

➤ **İfade Özgürlüğü**

Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir (10. madde).

➤ **Dernek Kurma ve Toplantı Özgürlüğü**

Herkes asayiş bozmayan toplantılar yapmak, dernek kurmak, ayrıca çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve sendikalara katılmak haklarına sahiptir (11. madde).

➤ **Evlenme Hakkı**

Evlenme çağına gelen erkek ve kadın, bu hakkın kullanılmasını düzenleyen ulusal yasalar uyarınca evlenmek ve aile kurmak hakkına sahiptir (12. madde).

➤ **Etkili Başvuru Hakkı**

Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmî görev yapan kişiler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış olsa da ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir (13. madde).

➤ **Ayrımcılık Yasası**

Bu sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır. (14. madde)

➤ **Olağanüstü Hâllerde Askıya Alma**

- Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde her yüksek sözleşmeci taraf, ancak durumun gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklerle ters düşmemek koşuluyla bu Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir.
- Yukarıdaki hüküm, meşru savaş fiilleri sonucunda meydana gelen ölüm hâli dışında, 2. madde ile 3 ve 4. maddeler (1. fıkra) ve 7. maddeyi hiçbir suretle ihlale mezu kılmaz (15. madde).

➤ **Yabancıların Siyasal Etkinliklerinin Kısıtlanması**

10, 11 ve 14. maddelerin hiçbir hükmü, yüksek sözleşmeci tarafların yabancıların siyasal etkinliklerini sınırlamalarına engel sayılmaz (16. madde).

➤ **Hakların Kötüye Kullanımının Yasaklanması**

Bu sözleşme hükümlerinden hiçbiri, “Bir devlete, topluluğa veya kişiye, Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesine veya burada öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlamalara uğratılmasına yönelik bir etkinliğe girişme ya da eylemde bulunma hakkını sağlar.” biçimde yorumlanamaz (17. madde).

➤ **Hakların Kısıtlanmasının Sınırları**

Bu sözleşmenin hükümleri gereğince, sözü edilen hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamalar ancak öngörülen amaçlar için uygulanabilir (18. madde).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS), yazılı bulunan hakların korunmasını temin maksadıyla iki ayrı denetim organı getirilmiştir. Bu organlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Bakanlar Komitesidir.

Bir insan hakları ihlalinde, ilk müracaat yeri İnsan Hakları Mahkemesidir. Mahkeme, olayı soruşturup karar vermekle görevlidir. Mahkemenin vermiş olduğu kararların uygulanıp uygulanmadığını denetlemek ise Bakanlar Komitesinin görevidir.

Sözleşmenin 46'ncı maddesinde, akit devletler taraf oldukları davalarda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin vermiş olduğu kesinleşmiş kararlara uymayı taahhüt etmişlerdir. Bu nedenle AİHM'in kararları bağlayıcıdır.

İnsan hakları alanındaki diğer uluslararası belgelerden farklı olarak AİHS'nin önemli bir özelliği de sadece bir bildiri niteliğinde olmayıp yaptırım gücüne de sahip olmasıdır.

2.2.İnsan Haklarının İhlalinde Başvuru Yolları

- Önce yargı dışı yollara başvurulur. Örn. hastanede yatan kişinin hasta hakları ihlal edildiğinde; buna dair bir dilekçe ile hastane Müdürlüğüne veya Başhekimliğine ve Hasta Hakları Kuruluna oradan sonuç alınamaması halinde Sağlık Bakanlığı Teftiş Kurulu'na veya doğrudan Bakanlığa başvurulabilir. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, İl İnsan Hakları Kurulu, İlçe İnsan Hakları Kurulu'na v.b. yerlere başvurulabilir.
- Yargı yollarına başvurulmalıdır Adli veya İdari Mahkemeler aracılığıyla hak aranabilir. Öncelikle bir avukata danışma önerilir. Eğer avukat tutma imkânı yok ise ilde bulunan Baroya başvurarak Adli Yardım Sisteminden yararlanılabilir. Başvuru incelenerek yardıma ihtiyaç olduğu tespit edilirse yardım yapılmaktadır. Ve bağlı bulunulan mahkemelere başvurulur. Temyiz hakları da kullanılır.
- Eğer sonuç alınamıyorsa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurulmalıdır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin en önemli özelliği hak ihlali yapan taraf devlete karşı, hakkı çiğnenen kişinin bireysel olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine müracaat hakkının tanınmış olmasıdır. Sözleşme, bireyi uluslararası hukukun kişisi yapmıştır.

Sözleşmenin birinci maddesine göre sözleşmeye taraf devletler, kendi yetki alanında bulunan herkese, sözleşmede belirtilen hak ve özgürlükleri tanımak yükümlülüğü altındadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, diğer sözleşmelerden farklı olarak sözleşmenin uygulanması açısından vatandaşlık bağıını önemsememiştir. Sözleşme, vatandaş olsun olmasın sözleşmeye taraf devletin ülkesinde bulunan herkese uygulanacaktır. Ayrıca geleneksel uluslararası sözleşmelerde aranan karşılıklılık esası Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin uygulaması bakımından herhangi bir işleve sahip değildir. Yani bir devlet, insan haklarına saygı göstermeyi diğer akit devletlerin de saygı göstermesi koşuluna bağlayamaz.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Kişisel Başvuru İçin Gerekli Şartlar:

- Başvurunun nihai karardan itibaren 6 aylık süre içinde yapılmış olması gerekir.
- Başvuru sahibinin kimliğinin belli olması, başvuru dilekçesinin de bizzat kendisi tarafından imzalanması gereklidir.
- Daha önce AİHM'ce incelenmiş bir başvuruyla aynı konuda başvuruda bulunulmamalıdır.
- Başvuru konusu sözleşme kapsamında olmalıdır. Başvuru, daha önce başka bir uluslararası kuruluşun çözüm yoluna sunulmuş bir konuyla aynı olmamalıdır.
- Başvuru açıkça dayanaktan yoksun, başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde olmamalıdır.
- Eğer Sözleşme ve eklerince güvence altına alınan haklarınızdan birinin çiğnendiği ve yukarıda belirtilen koşulları yerine getirdiğiniz kanısında iseniz mahkeme yazı işleri müdürüne aşağıda sıralanan bilgileri içeren bir mektupyazılması gerekir. Bu mektup aşağıdaki adrese gönderilir:

Le Greffier de la Cour Européenne de s Droits de l'Homme
Conseil de l'Europe F-67075 STRASBOURG CEDEX

Mahkeme yazı işleri müdürüne gönderilecek mektupta aşağıdaki bilgiler yer almalıdır:

- Şikâyetin dayandığı olayların özet olarak ne olduğu,
- Sözleşme ile güvence altına alınan haklardan hangilerinin çiğnendiği,
- İç hukuk yollarını tüketmek için hangi makamlara başvurulduğu,
- Şikâyet konusu yapılan olayla ilgili olarak kamu kuruluşlarınca alınan kararların bir listesi olmalıdır. Bu listede yer alan her kararın tarihi, kısa özeti, kararı alan makamın adı yer almalıdır. Mektuba bu kararların aslı veya bir kopyası eklenmelidir.

AİHM, Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin sayısı kadar yargıçtan oluşur. Önüne getirilen meselelerle ilgili verdiği kararlar kesindir. Taraf devletler, AİHM'ce kendileri hakkında verilen kararlarının gereğini yerine getirmekle yükümlüdürler. Mahkemenin verdiği kararların infazını Bakanlar Komitesi takip eder. Bakanlar Komitesi Avrupa Konseyine üye ülkelerin dışişleri bakanlarından oluşur.

Aşağıda buna ilişkin dilimize çevrilmiş örnek bir form verilmiştir. Bu formu inceleyiniz.

ÖRNEKTİR

A. Bireysel Başvuru Formu

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ BAŞVURU

I-TARAFLAR

A. BAŞVURU

Başvurucu ve varsa temsilcisi hakkında verilmesi gereken bilgiler

1. Soyadı Adı.....
2. Cinsiyet: erkek/kadın
3. Milliyeti
4. Mesleği
5. Doğum tarihi ve yeri
6. İkametgahı
7. Tel. No
8. Şu anki adresi (6'da belirtilen ikametgahından farklı ise)
9. Temsilcinin adı
10. Temsilcinin mesleği
11. Temsilcinin adresi
12. Tel.No..... Fax No.....

B. YÜKSEK SÖZLEŞMECİ TARAF

- 13.(Aşağıda başvurunun hangi devlet aleyhine yöneltildiğini belirtiniz)

Eğer başvuru temsil ediliyorsa, temsilciyi vekil atayan ve başvurunun imzasını taşıyan bir Yetki Belgesi ekleyiniz

II-OLAYLARA İLİŞKİN AÇIKLAMA (Açıklayıcı Not'un 11.Bölümüne bakınız)

14.

III- BAŞVURUCU TARAFINDAN ÖNE SÜRÜLEN SÖZLEŞME VE PROTOKOL İHLALLERİ İLE İDDİALARIN DAYANIKLARINA İLİŞKİN AÇIKLAMA (Açıklayıcı Not'da III. Bölüme bakınız)

15.

IV- SÖZLEŞME'NİN 35.MADDESİNİN 1.FIKRASINA İLİŞKİN AÇIKLAMA

(Açıklayıcı Not'un IV.Bölümüne bakınız. Her şikayet için, gerektiğinde ayrı bir sayfa kullanarak, aşağıda 16'dan 18'e kadar numaralanmış alt bölümlerde istenen bilgileri veriniz)

16. Nihai karar (kararın tarihi, niteliği, Kararı veren merci-adli veya diğer)
- 17.Diğer kararlar (tarih sırasına göre her kararın tarihi, niteliği ve kararı veren merci-adli veya diğer-belirtilmelidir.)
18. Başvurmadığınız başka bir çözüm yolu var mı? Eğer varsa, nedir ve neden bu yola başvurulmadı?

V. BAŞVURUNUN AMACINA VE HAKKANİYETE UYGUN TATMİN TALEPLERİNE İLİŞKİN AÇIKLAMA

(Açıklayıcı Not'un V.Bölümüne bakınız.)

19.

VI- DİĞER ULUSLAR ARASI MAKAMLAR ÖNÜNDEKİ USULLERE İLİŞKİN AÇIKLAMA

(Açıklayıcı Not'un VI Bölümüne ilişkin açıklama)

20. Bu başvurunuzdaki şikâyetlerinizi başka bir uluslar arası makama sundunuz mu? Eğer sunduysanız, bu konuda ayrıntılı bilgi veriniz

VII- BELGELER LİSTESİ (BELGELERİN ASLI DEĞİL SADECE ÖRNEKLERİ)

BELGELER LİSTESİ

(Açıklayıcı Not'un VII. Bölümüne bakınız. Yukarıdaki IV ve VI. Alt bölümlerde belirtilen bütün kararların örneğini ekleyiniz. Eğer bu belgeler elinizde yoksa temin ediniz. Eğer temin edemiyorsanız bunun nedenini açıklayınız. Gönderdiğiniz belgeler size geri verilmeyecektir.)

21.

- a).....
- b).....
- c).....

VII- BİLDİRİM VE İMZA (Açıklayıcı Not'un VIII. Bölümüne bakınız.)

22. Bu başvuru formunda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu bilgin ve inancım dahilinde beyan ederim.

Yer.....

Tarih.....

(Başvurunun ve temsilcinin imzası)

(Bu form www.aihmbasvuru.com sitesinden alınmıştır. Formun Orijinali İngilizce ve Fransızca dillerindedir. Yukarıda formun Türkçeye çevrilmiş hali verilmiştir.)

Form 1: İnsan Hakları Başvuru Formu

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlemleri tamamladığınızda insan haklarının korunması ve ihlalini öğrenerek açıklayabileceksiniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ İnsan Haklarını koruyan yazılı belgeleri araştırınız.	➤ İnternette bunlarla ilgili belgeleri indirerek inceleyiniz.
➤ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni açıklayınız.	➤ İnternette bildirgeyi indirerek inceleyiniz.
➤ Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'ni açıklayınız.	➤ İnternette ortamından sözleşmeyi inceleyiniz.
➤ Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'ni açıklayınız.	➤ İnternette sözleşme kurallarının ayrıntılarını inceleyiniz.
➤ Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen insan hakları ile ilgili diğer belgeleri açıklayınız.	➤ Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen insan haklarına ait belgelerin önemini araştırınız.
➤ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni açıklayınız.	➤ Çevrenizdeki insan hakları derneğine ulaşarak bu konuda görüşme yapınız. Aldığınız bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.
➤ İnsan haklarının ihlalinde başvurulacak yolları açıklayınız.	➤ Çevrenizdeki İnsan haklarının ihlalinde başvurulacak hangi kurum ve kuruluşlar olduğunu araştırınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazandıklarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

ÖLÇME SORULARI

Aşağıdaki bilgiler doğru ise parantez içine “D”; yanlış ise “Y” yazınız.

1. () İnsan hakları kavramının uluslararası düzeye geçişi, milyonlarca insanın ölümüne neden olan İkinci Dünya Savaşı sonrasında olmuştur.
2. () Eşitlik Hakkı, Kölelik Yasağı, Özgürlük, Yaşama ve Güvenlik Hakkı, İşkence Yasağı; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun hazırladığı kişisel ve siyasi haklar sözleşmesinde yer alır.
3. () Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 2 kısımdan oluşur.
4. () “Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal ve uluslararası hukuka göre bir suç sayılmayan bir fiil veya ihmalden dolayı mahkûm edilemez”.hükmü cezaların yasallığına dayanır.
5. () Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak ispatlanıncaya kadar suçlu kabul edilir.
6. () Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) ve Bakanlar Komitesi şeklinde iki ayrı denetim organı vardır.
7. () Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Kişisel Başvuru İçin; başvurunun nihai karardan itibaren 9 aylık süre içinde yapılmış olması gerekir.
8. () Yargı yollarına başvuru; Adli veya İdari Mahkemeler aracılığıyla hakların aranmasıdır.
9. () Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Kişisel Başvuruda İç hukuk yollarını başvuruları içeren hangi makamlara başvurulduğu belirtilmez.
10. () Kişisel ve siyasi haklar sözleşmesini Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanı onaylamıştır.
11. () Avrupa Konseyi'nce hazırlanmış olup Türkiye'yi de yakından ilgilendiren en önemli belgelerden biri de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'dir.
12. () İnsan Haklarının İhlalinde Başvuru Yollarında; Önce yargı yollarına başvurulmalıdır.
13. () Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin İkinci kısımda, , temel haklar ve özgürlükler sıralanmıştır.
14. () Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde; her yüksek sözleşmecî taraf, Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir.

15. () Daha önce AİHM’ce incelenmiş bir başvuruyla aynı konuda başvuru yapılabilir.

Boş yerleri doğru sözcüklerle doldurunuz.

16. İnsan hakkı ihlali yapılan ülkede iç hukuk yollarına başvurulup da sonuna kadar bu yollar tüketildikten sonra yine hak geri alınmadığı takdirde,
..... ’ne bireysel olarak başvurulabilir.
17. Herkes, haklarının, görevlerinin ya da kendisine cezai sorumluluk yükleyecek herhangi bir suçlamanın belirlenmesinde tam bir eşitlikle, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafındanveolarak davasının görülmesi hakkına sahiptir.
18. Avrupa İnsan Hakları SözleşmesiKonseyince hazırlanmıştır.
19. Angaryanın kaldırılmasına ilişkin sözleşme.....tarihinde kabul edilmiştir.
20. Çocukların hakları Sözleşmesi’nde yer almaktadır.

DEĞERLENDİRME

Modülün sonundaki cevap anahtarından cevaplarınızı kontrol ediniz. Eğer yanlış cevap vermişseniz ilgili konuları tekrar ederek ya da öğretmeninizden yardım alarak eksikliğinizi gideriniz. Cevaplarınız doğru ise modül değerlendirme testine geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Bu modül sonunda kazandığınız bilgileri aşağıdaki soruları cevaplandırarak değerlendiriniz.

Aşağıda verilen bilgiler doğru ise “D”; yanlış ise “Y” yazınız.

1. () İnsan hakları doğuştan sahip olunmayan fakat zaman zaman insanın elinden alınabileceği haklardır.
2. () İnsan hakları tarihsel süreç içerisinde sürekli gelişmeyen ve değişmeyen haklardır.
3. () İnsan hakları, Ülke, renk, ırk, din ve dil farkı gözetilmeksizin dünya üzerindeki bütün insanları kapsamaz.
4. () Fransa’da 1789 yılında kabul edilmiş olan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi herhangi bir din temeline dayanmayan, çağdaş anlamda insan hakları anlayışını yansıtan ilk belge niteliğini taşır.
5. () Sosyal güvenlik hakkı, Çalışma, adil gelir ve sendika kurma hakkı ve, Dinlenme hakkı Birinci kuşak insan haklarındandır.
6. () Yeni Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Medeni kanun gibi yasal düzenlemeler insan haklarına katkılar sağlanmıştır.
7. () Bildirgenin son kısmında ise insan haklarının Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırılığı önemsenmemiştir.
8. () Birleşmiş Milletler Tarafından Kabul Edilen İnsan Hakları İle İlgili Diğer Belgelerde; Güney Afrika’daki aşırı ırk ayrımının ortadan kaldırılmasına ve cezalandırılmasına ilişkin sözleşme yoktur.
9. () Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin birinci kısımda Avrupa insan hakları mahkemesi; sözleşmenin öngördüğü denetim organları ve bu organların işleyişi yer alır.
10. () Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine göre; Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğü belli şartlara tabidir.

DEĞERLENDİRME

Modülün sonundaki cevap anahtarından cevaplarınızı kontrol ediniz. Eğer yanlış cevap vermişseniz ilgili konuları tekrar ederek ya da öğretmeninizden yardım alarak eksikliğinizi gideriniz. Cevaplarınız doğru ise modülü başarıyla tamamladınız.

Bir sonraki modüle geçmek için öğretmenizden yardım isteyiniz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ -1'İN CEVAP ANAHTARI

1	Yanlış
2	Doğru
3	Yanlış
4	Yanlış
5	Doğru
6	Doğru
7	Yanlış
8	Doğru
9	Yanlış
10	Yanlış
11	Yanlış
12	Yanlış
13	Yanlış
14	Doğru
15	Yanlış
16	Bağımsız
17	Dokunulmazdır
18	İnsan hakkıdır
19	İkinci kuşak haklar
20	Özgürlük, eşitlik

ÖĞRENME FAALİYETİ -2 CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Yanlış
3	Yanlış
4	Doğru
5	Yanlış
6	Doğru
7	Yanlış
8	Doğru
9	Yanlış
10	Yanlış
11	Doğru
12	Yanlış
13	Yanlış
14	Doğru
15	Yanlış
16	Avrupa insan hakları mahkemesi
17	Adilane ve açık
18	Avrupa
19	17 ocak 1959
20	Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	Yanlış
2	Yanlış
3	Yanlış
4	Doğru
5	Yanlış
6	Doğru
7	Yanlış
8	Yanlış
9	Yanlış
10	Yanlış

KAYNAKÇA

- AKIN İlhan F., Mustafa **Sıbaî, El-Mer'e (Terc. İhsan Toksarı)**, İstanbul, 1969.
- ANAR Erol, **İnsan Hakları**, Ankara, 1999.
- ÇEÇEN Anıl, **İnsan Hakları Rehberi**, Ankara, 1999.
- GÜLMEZ Mesut, **İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi**, Ankara, 2001
- KULAÇ Hüseyin, **İnsan Hakları**, Ankara, 2006.
- TAŞKESEN Mustafa, **İnsan Hakları**, Ankara, 2006.
- TEZCAN Durmuş, **İnsan Hakları El Kitabı**, Ankara, 2006.
- 12 Eylül 2010 tarihli 5982 sayılı “Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- www.egm.gov.tr/egitim/dergi/eskisayi/33/web/makaleler/ozkan_gok.htm
- www.hatay.gov.tr
- www.ihb.gov.tr
- www.istanbul.gov.tr
- www.sivas.gov.tr
- www.osmanli.org.tr, 18.03.2011, s.20:53
- www.sendika.org, 10.03.2011, s.14:30
- www.tihv.org.tr, 10.03.2011, s.14:23
- www.dicle.edu.tr, 18.02.2011, s.20:50